

Sosiaalityöntekijä X kirjoitti (Sunnuntaisuomalainen 14.1.) otsikolla ”Ongelmia pakolaisista”. Ilmeisesti tällainen X kirjoittaa yhtä asenteellisesti muistakin sosiaalityön asiakkaista kuin pakolaisista. Häpesin ammattikuntani puolesta.

Olen tehnyt sosiaalityötä vuodet 1975–2016. Olen 40 vuodessa nähnyt ja kokenut, miten yhteiskunnan suhtautuminen hädänalaisiin voi muuttua. Se on ollut tietynlaista aaltoliikettä, jossa yhteiskunnan arvot ja asenteet vaikuttavat. Tämä on näkynyt niin päättäjien kuin työntekijöiden toimissa.

Työurani alussa puhuttiin huoltoavusta, jota piti anoa. Ei ollut valtakunnallisia ohjeita siitä, paljonko rahaa ihmiselle piti jäädä minimissään elämiseen. Jos ihminen oli ”omasta syystä” onnettomassa tilanteessa, hän saattoi jäädä jopa kokonaan vaille apua.

Asiakkaan kohdanneella työntekijällä ei ollut päätösvaltaa. Esimies pöytänsä takaa päätti, saiko ihminen apua. Sosiaalityöntekijä oli usein puun ja kuoren välissä.

1980-luvulla ilmapiiri muuttui. Sosiaalityön tuli kertoa ihmisille heidän oikeuksistaan. Köyhäinhoidon leima piti pyyhkiä pois. Jokaiselle katsottiin kuuluvan minimiturva. Syy avun tarpeeseen ei saanut vaikuttaa päätökseen.

Tulivat valtakunnalliset normit siitä, mikä summa piti olla käytettävissä elämiseen. Ns. laajan perusosan kokeilukaudella asiakkaan itsemääräämisoikeus kasvoi. Siihen asti oli sosiaalitoimi päättänyt, mitkä olivat hyväksyttäviä menoja.

Tältä osin on menty parempaan suuntaan. Silti köyhä on sosiaalitoimen asiakkaana yhä suurennuslasin alla. Siitäkin sosiaalitoimistoissa on keskusteltu, voiko asiakkaalla olla väritelevisio tai pakastin. Tai lapsella turvaistuin.

1990-luvun lama moninkertaisti asiakasmäärät, eikä ihmisten tilanteisiin ehditty paneutua kokonaisvaltaisesti. Työstä tuli pelkkää toimeentulotuen laskemista.

Arvot kovenivat. Kirjoittamaton sääntö oli, että jos asiakas ei osannut kysyä, enempää ei pitänyt kertoa. Asiakkaan oikeuksista ei ollut tapana puhua.

Sosiaalityöntekijä X puhuu siitä, kuinka tilanteet ovat uusia ja aiempaa vaativampia. Näin on varmasti kaikessa sosiaalityössä. Yhteiskunnalliset haasteet eivät silti saa merkitä sitä, etteikö niihin pyrittäisi vastaamaan. Kehityksessä on pysyttävä mukana.

Sosiaalityöntekijöiden koulutuksen vahvistuminen ja päätösvallan delegointi luo onneksi edellytyksiä asiakkaiden inhimillisempään kohteluun ja rohkaisee työntekijöitä asettumaan asiakkaan puolelle tasavertaisena kumppanina.

Asiakasraadeilla pyritään saamaan asiakkaan ääntä kuuluviin. Rakenteellisella työllä nostetaan esiin vaikuttavuutta ja päätöksenteon seurauksia. Esimerkiksi toimeentulotuen Kela-siirto ei selvitysten mukaan tuonut lisää aikaa sosiaalityöhön, se on jopa heikentänyt vaikeimmassa asemassa olevien tilannetta. Tätä työntekijät toivat esiin jo etukäteen, mutta heitä ei kuultu.

Nyt varoitetaan aktiivimallin seurauksista. Sosiaalityön kentällä nähdään, ettei siitä seuraa hyvää asiakkaille. Työntekijöille tämä tuo entistä enemmän työtä.

Sosiaalityössä nähdään, miten yhteiskunnallinen päätöksenteko konkretisoituu ihmisten elämässä. Työntekijät pyrkivät tuomaan tietoa päättäjille ja vaikuttamaan ehkäistäkseen ongelmien kasvamista. He yrittävät auttaa asiakkaitaan ja kohtaavat samalla yhteiskunnan kovenevan ilmapiirin, jossa ”jokainen on oman onnensa seppä” ja jokainen tukea tarvitseva on luuseri.

Nyt valmistellaan malleja, joissa vaikeuksissa olevien minimiturvaa leikataan. Esitetään jopa, että sitä ylipäättään saadakseen on alistuttava epäinhimilliseen kohteluun.

Ollaan siis palaamassa 1970-luvulle, jolloin ihminen voitiin jättää tyystin vaille apua.

Nyt tarvitaan rohkeita työntekijöitä puolustamaan ihmisoikeuksia ja pitämään kiinni hyvinvointiyhteiskunnan rippeistä. Tarvitaan työntekijöitä, jotka eivät katso apua tarvitsevia norsunluutornista ja odota avun anelemista vaan toimivat ihmisten tukena heidän rinnallaan ja kertovat heille heidän oikeuksistaan.

*Riitta Tynjä*

*sosiaalityöntekijä, eläkkeellä*

*Jyväskylä*